

Osoba niepełnosprawna
w środowisku lokalnym i instytucjonalnym

TOM 20 (1/2015)
Problemy Edukacji, Rehabilitacji i Socjalizacji
Osób Niepełnosprawnych

Osoba niepełnosprawna w środowisku lokalnym i instytucjonalnym

pod redakcją naukową
Ilony Fajfer-Kruczek

Rada Naukowa (Advisory Board)

Józef Binnebesel, Jacek Błeszyński, Maria Chodkowska, Petr Franiok, Mieczysław Gulda, Ladislav Horňák, Aniela Korzon, Jadwiga Kuczyńska-Kwapisz, Viktor Lechta, Anna Nowak, Janusz Nowotny, Edward Saulicz, Adam Stankowski, Astrid Kohl, Ann-Katrin Swärd, Wiesław Theiss, Andrzej Radziewicz-Winnicki, Janina Wyczesany, Jolana Hroncová

Redaktor naczelny (Editor-in-Chief)

Zenon Gajdzica

Zastępcy redaktora naczelnego (Deputy Editors-in-Chief)

Anna Klinik, Jerzy Rottermund

Sekretarz Redakcji (Assistant Editor)

Ilona Fajfer-Kruczek

Redaktor statystyczny (Statistics Editor)

Adam Mikrut

Redaktorzy językowi (Language Editors)

Anna Krotofil (język polski), Agata Cienciala (język angielski), Petr Franiok (język czeski), Ladislav Horňák (język słowacki)

Redaktorzy tematyczni (Subject Editors)

Zenon Gajdzica (teoretyczne podstawy pedagogiki specjalnej), Anna Klinik (polityka społeczna i pedagogika terapeutyczna), Jerzy Rottermund (fizjoterapia i rehabilitacja medyczna), Sylwia Wrona (tyflopädagogika, wczesne wspomaganie rozwoju dziecka), Dorota Prysak (oligofrenopedagogika), Magdalena Bełza (surdopedagogika), Ladislav Horňák (pedagogika międzykulturowa), Ilona Fajfer-Kruczek (rehabilitacja społeczna, resocjalizacja i pedagogika penitencjarna)

Redakcja merytoryczna tomu (Content Editors of the issue)

Ilona Fajfer-Kruczek

Lista recenzentów (List of Reviewers)

Józef Binnebesel, Stanisław Byra, Maria Chodkowska, Ingrid Emmerová, Beata Jachimczak, Zdzisława Janiszewska-Nieścioruk, Aniela Korzon, Amadeusz Krause, Piotr Majewicz, Andrzej Radziewicz-Winnicki, Bernadeta Szczupał, Grzegorz Szumski, Janina Wyczesany, Anna Zamkowska, Jolanta Zielińska, Teresa Żółkowska

Wersja papierowa jest wersją pierwotną (referencyjną) serii wydawniczej.

Spis treści

Wprowadzenie (<i>Ilona Fajfer-Kruczek</i>)	9
--	---

Artykuły, polemiki, dyskusje

<i>Zenon Gajdzica</i> Social policy of the local government unit as an initiator of good practices in activating the disabled	13
<i>Ilona Fajfer-Kruczek</i> Kapitał społeczny – ważny element lokalnego systemu wsparcia osób z niepeł- nosprawnością	25
<i>Bogusław Stelcer</i> Promowanie dobrostanu psychicznego i zasobów osobistych osób o szczególnych potrzebach życiowych	37
<i>Magdalena Bełza, Agnieszka Żabińska</i> The intellectually disabled person as a patient	53
<i>Urszula Bartnikowska, Katarzyna Ćwirynkało</i> Niepełnosprawność mężczyzny a możliwości i ograniczenia w realizowaniu roli ojca	63
<i>Sylwia Wrona</i> The demand versus support received by parents of disabled children exemplified by local activities in integrated primary school	81
<i>Zdenka Šándorová</i> Sociální služba raná péče a komunita – příklad dobré praxe v České Republice	91

Danuta Jankowska

Normy ogólnospołeczne w życiu uczniów z lekką niepełnosprawnością intelektualną i w normie intelektualnej 105

Ewa Gawlik

Kompetencje społeczne wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych 117

Łukasz Banaszak, Bartłomiej Skrzyński

Znaczenie edukacji permanentnej w podnoszeniu jakości życia i kwalifikacji zawodowych osób dorosłych z niepełnosprawnością – refleksja ekspercka 129

Contents

Introduction (<i>Ilona Fajfer-Kruczek</i>)	11
--	----

Articles, polemics, discussions

Zenon Gajdzica

Social policy of the local government unit as an initiator of good practices in activating the disabled	13
---	----

Ilona Fajfer-Kruczek

Social capital – an important element of the local support system for the disabled	25
--	----

Bogusław Stelcer

Promoting mental welfare and personal resources of people with special life necessities	37
---	----

Magdalena Bełza, Agnieszka Żabińska

The intellectually disabled person as a patient	53
---	----

Urszula Bartnikowska, Katarzyna Ćwirynkało

Disability of a male versus the possibilities and limitations in fulfilling the father's role	63
---	----

Sylvia Wrona

The demand versus support received by parents of disabled children exemplified by local activities in integrated primary school	81
---	----

Zdenka Šándorová

Social and community work in the early support of the child's development – some good examples from the Czech Republic	91
--	----

Danuta Jankowska

General social norms in the life of learners with mild intellectual disability and in the intellectual norm 105

Ewa Gawlik

Social competences of learners from care-educational institutions 117

Łukasz Banaszak, Bartłomiej Skrzyński

The significance of lifelong education in improving the quality of life and professional qualifications of adults with disability – some experts' reflections 129

Wprowadzenie

Składamy na ręce Czytelników kolejny numer czasopisma „Problemy Edukacji, Rehabilitacji i Socjalizacji Osób Niepełnosprawnych” (1/2015, tom 20). Czasopismo, przekształcone z serii wydawniczej o tym samym tytule, nie zmieniło swojego interdyscyplinarnego charakteru. W niniejszym numerze zebrane i zaprezentowane zostały teksty podejmujące i uszczegóławiające jego temat przewodni – *Osoba niepełnosprawna w środowisku lokalnym i instytucjonalnym*.

Kwestia dotycząca przestrzeni życia osób z niepełnosprawnością jest ciągle aktualna i intrygująca poznawczo. Szczególnie z uwagi na dynamiczny charakter tej przestrzeni zmiany polityczne, a tym samym prawne i organizacyjne, determinują kolejne, w sferze działań instytucji i w środowisku lokalnym. Stawiane są pytania o słuszność polityki społecznej, ochrony zdrowia i świadczeń, a także o rolę osób z niepełnosprawnością, jak i przedstawicieli różnych instytucji. Praktyczny wymiar sytuacji osób z niepełnosprawnością we własnym środowisku jest obszarem badań, jak i przestrzenią zmian – szansą na przyszłość.

Środowisko lokalne jest naturalnym obszarem funkcjonowania osób z niepełnosprawnością i ich rodzin. Zachodzą w nim znaczące interakcje między ważnymi aktorami życia rodzinnego, sąsiedzkiego i towarzyskiego, w szkole, w miejscu pracy, w instytucjach.

Przez lata zmieniało się społeczne postrzeganie osób z niepełnosprawnością. Dziś mamy świadomość, że niepełnosprawność może dotyczyć każdego z nas. Jednak nie każdy rodzaj niepełnosprawności spotyka się z pozytywnymi postawami wobec osób jej doświadczających. Niepełnosprawność intelektualna, zaburzenia psychiczne, znaczna widoczna niepełnosprawność wciąż wywołują niepożądane reakcje innych osób.

Normalizacja życia osób z niepełnosprawnością jest procesem powolnym i napotykałym wiele barier. Dlatego rolę środowisk naukowych, instytucjo-

nalnych i społecznych jest badanie tych mechanizmów i wdrażanie odpowiednich rozwiązań.

Instytucjonalny wymiar kształcenia, pomocy, aktywizacji zawodowej i społecznej, zabezpieczenia społecznego daje możliwość standaryzacji usług w trosce o klienta, którym jest osoba z niepełnosprawnością lub jego rodzina. Instytucje nie zawsze mogą wyjść naprzeciw oczekiwaniom osób niepełnosprawnych, a cel i zadania, do których zostały powołane, czasem nie pozwalają na elastyczne i indywidualne traktowanie przecież bardzo zróżnicowanej grupy docelowej. Stąd tak ważny element w krajobrazie środowiska lokalnego stanowią działania trzeciego sektora. Jego obecność świadczy o oddolnych obywatelskich ruchach zrzeszania się na rzecz osób z niepełnosprawnością, jego brak może zastanawiać badaczy i samych zainteresowanych. Relacje oraz sieci powiązań i uwarunkowań zauważa się też właśnie między przedstawicielami owych instytucji pomocowych i organizacji pozarządowych. Jest to przestrzeń z jednej strony mogąca generować zagrożenia wykluczeniem społecznym, stygmatyzacją, marginalizacją potrzeb (na poziomie jednostkowym i w odniesieniu do całej rodziny), z drugiej strony dająca szansę na zmianę w rozumieniu kreowania rzeczywistości, szansę na realizację indywidualnych potrzeb osób z niepełnosprawnością.

W niniejszym numerze zostały zamieszczone artykuły badaczy, praktyków, rzeczników osób z niepełnosprawnościami, którzy prezentują własne koncepcje, wyniki badań środowisk lokalnych, instytucjonalnych i rodzinnych oraz przykłady dobrych praktyk.

Ilona Fajfer-Kruczek

Introduction

The Readers are provided with another issue of the journal "Problems of Education, Rehabilitation and Socialization of the Disabled" (1/2015, Volume 20). Transformed from the publishing series under the same title, the journal has not changed its interdisciplinary character. The current issue is a collection of texts which undertake and explore in detail the subject of *The disabled in a local environment*.

The issue of the disabled's life space is still topical and cognitively intriguing. Mainly due to the dynamic nature of this space, political changes (including legal and organizational ones) determine other changes – in the institutional space and local government. Some questions are raised concerning the rightness of social policy, health care and services, as well as the questions about the standpoints of the disabled and the representatives of various institutions. The practical dimension of the disabled people's situation in their own environment constitutes both a research field and a space for change – a chance for the future.

The local environment is a natural area where the disabled and their families function. What takes place here are the most meaningful interactions among the important actors of family life, neighbourhood and social life – the actors at school, at work or in institutions.

Over the years, the social perception of people with disabilities has changed – the awareness has been raised that disability can affect everyone as both the human body and the mentality are destroyable, fragile and prone to unfavourable influences. However, not all types of disability are faced with positive attitudes towards the people experiencing them. What still seems to face unwanted reactions are: intellectual disability, mental disorders, substantial visible disability.

The normalization of disabled people's life is a slow paced process, determined by many barriers. Therefore, it is of crucial significance for scientific,

institutional and social environments to examine these mechanisms and to implement appropriate solutions.

The institutional dimension of education, support, professional or social activation and social security provides the opportunity to standardize services. This is done out of concern for clients – disabled people and their families. The institutional network is not free from gaps and – frequently – the aims and tasks for which they have been established hinder a flexible and individual approach to this diversified target group. Thus, the activities of the third sector constitute an important element in the local landscape, they confirm grass roots citizen movements towards establishing associations for the disabled. The lack of such associations may seem intriguing for the researchers and the involved people themselves. Various relations, networks and dependencies can be noticed between the representatives of these aiding institutions and non-government organizations. This is a space which might generate the threat of social exclusion, stigmatization, marginalization of needs (both at the individual level and in reference to the whole family). On the other hand, it is a space of chances for change – a change in understanding the construction of reality, the chances to fulfil individual needs and chances for self-fulfilment of the disabled.

The current issue submitted to the Readers comprises a few articles of researchers, practitioners, the disabled's spokespeople, who present their own concepts, the results of their studies in local, institutional and family environments as well as some examples of good practices.

Ilona Fajfer-Kruczek

Ogólne informacje dla autorów oraz przebieg i zasady procedury recenzowania

Czasopismo „Problemy Edukacji, Rehabilitacji i Socjalizacji Osób Niepełnosprawnych” jest wydawnictwem ukazującym się nieprzerwanie od 2007 roku. Podejmowana tematyka obejmuje rozprawy naukowe oraz doniesienia z badań ściśle związane z zagadnieniami edukacji, rehabilitacji i socjalizacji osób niepełnosprawnych. Ma ona integrować wiedzę o niepełnosprawności oraz prezentować badania dotyczące rozwoju rehabilitacji, edukacji i funkcjonowania społecznego osób niepełnosprawnych z różnych dyscyplin naukowych (m.in.: pedagogiki, pedagogiki specjalnej, psychologii, fizjoterapii, socjologii).

1. Pierwotną wersją czasopisma jest wersja papierowa (preferencyjna).
2. Redakcja przyjmuje teksty oryginalne, których treść nie była dotąd publikowana, z podziałem na prace: naukowe / pogładowe / doniesienia z badań / kazuistyczne / list do redakcji / recenzje.
3. Prace naukowe publikowane są w językach: polskim, słowackim, czeskim, niemieckim i angielskim, z wymogiem obowiązkowych streszczeń w językach polskim i angielskim.
4. Teksty do publikacji można nadsyłać drogą elektroniczną lub pocztą tradycyjną (na adres Redakcji) obowiązkowo z dołączoną wersją elektroniczną artykułu.
5. Wstępnej kwalifikacji nadesłanych tekstów dokonuje Zespół Redakcyjny, który poddaje ocenie merytoryczną zgodność treści z profilem tematycznym tomu, formalne warunki określone dla tekstów naukowych, a także dostosowanie tekstu do wymogów edytorskich.
6. Inne teksty, niebędące artykułami naukowymi, takie jak recenzje, komunikaty, polemiki nie podlegają procedurze recenzowania, a o ich publikacji decyduje Zespół Redakcyjny.
7. Redakcja informuje autorów o dopuszczeniu tekstu do recenzji w osobnej wiadomości. Autor może tekst wycofać wyłącznie przed przekazaniem go do recenzji wydawniczej. Redakcja po wstępnej weryfikacji nie odsyła tekstów, które nie spełniają warunków formalnych i nie informuje o tym fakcie autorów.

8. Teksty wstępnie przyjęte do publikacji podlegają ocenie dwóch niezależnych recenzentów zgodnie z zasadą *double-blind review*. Szczegółowe zasady procedury recenzowania zostały opracowane na podstawie wytycznych ministerialnych oraz *Kodeksu etyki pracownika naukowego* przygotowanego przez Komisję do spraw Etyki w Nauce PAN, uchwalonego przez Zgromadzenie Ogólne PAN 13 grudnia 2012.
9. Zespół Redakcyjny informuje autorów o treści recenzji i prosi o ustosunkowanie się do nich, po czym podejmuje decyzję o dopuszczeniu lub niedopuszczeniu tekstu do publikacji. Redakcja ma prawo do skracania i korekty wydawniczej nadesłanych tekstów. Na tym etapie procedury wydawniczej autor ma obowiązek przesłać pisemne oświadczenie o oryginalności tekstu na adres Redakcji lub wydawnictwa.
10. Lista recenzentów prezentowana jest w ostatnim tomie (numerze) dla danego roku, a także znajduje się na stronie internetowej.
11. Archiwalne numery czasopisma oraz wszelkie szczegółowe informacje znajdują się na stronie internetowej www.problemy.edukacji.us.edu.pl.

Zespół Redakcyjny

Adres Redakcji:

Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego

ul. Bielska 62, 43-400 Cieszyn

tel. +48 33 8546200

e-mail: problemy.edukacji@us.edu.pl

Redakcja
Joanna Szewczyk

Projekt okładki
Anna Gawryś

Korekta
Katarzyna Kondracka

Łamanie
Marek Zagniński

Copyright © 2015 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 2391-9973
(wersja drukowana)

ISSN 2449-6855
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Nakład: 100 + 50 egz. Ark. druk. 9,0.
Ark wyd. 10,5. Papier offset. kl. III, 90 g.
Cena 20 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek,
Spółka Jawna, ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek